

A felnőtt tanuló

Az összefoglaló Smith, R.: Learning how to learn (Applied theory for adults) tanulmányának gondolatmenetére épül. A kifejtés vázlatos.

Hogyan értelmezzük a tanulási folyamatot?

- a) A tanulás az egész életen át tart, különböző formákat öltve. A szocializációs folyamat tanulási folyamatokra épül, melyben szerepet kapnak a szándékolt és nem szándékolt hatások egyaránt: a családi környezet befolyása, a kortársak hatása, a munkatevékenység jellege és a média.
- b) A tanulás személyes felelősségre épül. A kényszerítő hatásokra csak valamelyest reagál ismeretelsajátítással az egyén, e hatások külső, extrinzik ösztönzést jelentenek. A tanulás melletti személyes elköteleződés biztosítja a belső, intrinzik motivációt egyik formáját.
- c) A tanulás változással jár együtt. A tanulás, különösen felnőtteknél mélyreható értékorientációs, önértékelési változást eredményez. Ha nincs nyitottság a változásra, akkor ellenállás keletkezik a tanulóval szemben.
- d) A tanulásnak alapvető kapcsolatban van az emberi erők kibontakozásával, a fejlődéssel. Az élet különböző szakaszaiban különféle fejlődési feladatok megoldása előtt állunk. A tanulás melletti elköteleződés segít ráhangolni bennünket a fejlődési feladatok felismerésére és teljesítésére.
- e) A tanulás jelentős része a saját tapasztalatokból származik (experiential learning). A környezethez történő hatékony alkalmazkodás feltétele, hogy képesek legyünk tanulni a múltbeli tapasztalatokból.
- f) A tanulás nemcsak racionális, hanem intuitív. Bármilyen problémamegoldás során a megoldások keresésének szakaszában intuícióra és kreativitásra, divergens gondolkodásra van szükség a szó hétköznapi értelmében.

A felnőtt tanulók jellemzői

- a) Életkor által meghatározott viszonyulás az oktatáshoz és a tanulóshoz – A felnőttek tanulásánál figyelembe kell venni, hogy az inkább fiatal gyerekekre jellemző tanulói szerepen kívül a társadalomban sokféle felelősségteljes feladatot látnak el, embercsoportokat irányítanak, speciális készségekkel rendelkeznek munkaterületükön. - Az idő észlelése is eltér a gyermekekétől vagy a fiatalokétól. A munkahelyi felelősségek arra tanítják a felnőtteket, hogy hosszútávú célokért dolgozzanak. Tehát a jelen és a jövő kapcsolata más, mint a fiataloknál, ahol erős a jelenidejű tevékenységre történő hagyatkozás. A felnőttkor közepén a személy úgy véli, hogy néhány év van hátra a nyugdíjas kor eléréséig és ez elzárkózást idézhet elő az információk befogadása tekintetében. Fontos, hogy a képzésre mennyi energiát, időt és pénzt fordít, végső soron pedig mi lesz a haszna a tanulásból, képzésből. – Az sem mindegy, hogy saját énképét, önértékelést hogyan határozza meg a felnőtt. Pozitívan értékeli a tanulási helyzetet és önmagát, ha a tanulást vállalkozásnak, kalandnak, kibontakozásnak tekinti, - ezzel szemben elfordul a tanulástól az önleértékelés miatt, ha úgy látja, hogy a tanulás gyerekes dolog, csak a gyerekeknek van szükségük arra, hogy tanuljanak.
- b) A tapasztalatok felhalmozódása – a felnőtt felelősség, a munkatevékenység tapasztalatok felhalmozódásával jár. A tapasztalatok egyedivé teszik a felnőtt tanulókat. Szelektív módon reagálnak az elhangzott ismeretekre. Nem fogadják el azok jelentős részét, ha nem illeszkednek tapasztalataikhoz, vagy ha nem találnak megfelelő magyarázatot arra, hogyan illeszthetők az ismeretek a meglévő tapasztalatokhoz. A múltbeli tapasztalat és a vele együttjáró magyarázat – mint kognitív séma – könnyen ellenállhat a változásnak, ha az oktatás olyan, hogy nem támaszkodik ezeknek a tapasztalatoknak a bevonására, felidézésére. E tapasztalatok megléte miatt nagyobb tiszteletet, egyenrangúságot vár el az oktatás során. A tapasztalatra támaszkodás ugyanakkor a felnőtt oktatás fontos motivációs forrása lehet.

- c) Szorongás és ambivalencia – A felnőtt tanulók nagyobb autonómia igénnyel rendelkeznek, mint a fiatalok vagy a gyerekek, ezért ha ezt az oktatók nem veszik figyelembe, akkor szorongás, bizonytalanság vagy ellenállás lép fel. Sokan az önirányította (self-direction) tanulást részesítik előnyben. Sok felnőtt tanuló ambivalens a képességeivel kapcsolatban. Sajátos problémák keletkeznek a számonkérés, vizsgáztatás, értékelés során. A tapasztalattal és eredményes munkával rendelkező felnőttek most az oktatás során erősen kritizált helyzetbe kerülnek. A bizonytalanság forrása továbbá, hogy a sokféle életfeladat és felelősség miatt túlterhelést, magas stresszérlelményt él át a felnőtt tanuló, melyet a továbbképzésének követelményei csak fokoznak.
- d) Speciális fejlődési trendek – a férfiak és a nők a 20-as és 40-es éveik közötti időben eltérő életfeladatokkal rendelkeznek. A nők munkájának folytonosságát megszakítja a gyermekek vállalása, később kerülnek be a munka világába. Ez gyakran azzal jár, hogy akkor következik be náluk szakmai előrelépés, amikor férjük számára éppen bizonytalanságok jelennek meg a karrierépítésben. A férfiak a 40-es éveikben szembesülnek azzal, hogy elérték-e a 20-as éveikben megálmodott karriercélt. A férfiak számára sokkal lényegesebb a karrierépítés sikere, mert őket kevésbé kárpótolja, hogy a családi életben mennyire tudnak helytállni. A nők számára viszont az okoz magasabb stresszt, hogy egyszerre kétféle irányban várnak tőlük teljesítményt: a családi életben és a munkahelyen is. Az egyéni karriermotivációk és fejlődési feladatok fontos szerepet játszanak a felnőtt tanulás motivációjában.

Speciális csoportok

- a) Az alulképzett – azért vállalja a tanulást, hogy meg tudja tartani állását, mert alkalmazták ugyan, de azzal a feltétellel, hogy továbbképzésen vesz részt. Ilyenkor nagy lehet az időbeli kényszer, önértékelési problémák jelentkehetnek.
- b) A szakember – a viszonylag magasan képzett felnőttnek más területre irányulása következtében szükséges vállalnia a továbbképzést. Jogszabályok változása is teremthet ilyen körülményt. A magasan képzett, sikeres tapasztalatokkal rendelkező személy erősen ellenáll a tapasztalatot mellőző, autoritásra építő oktatásnak, tanulásnak.

A fentiekben taglalt jellemzők a felnőttek oktatásának motivációs összetevőt mutatják be. Ezen túlmenően a tanulási stílusokban és a stratégiákban ugyanazokat a szempontokat szükséges figyelembe venni a felnőtt tanulóknál is, mint a fiatalabbaknál. Az auditív, vizuális, kinezetikus hangsúly ugyanúgy jelen van a felnőtteknél, mint fiatalabb korban. A zajban vagy csendben történő tanulás az extrovertált- introvertált személyiségstílussal függ össze. (Az extrovertált elfogadja vagy igényli a magasabb zajszintet, míg az introvertáltat ugyanez zavarja.) A fogalomtérképekhez, ábrákhoz, grafikonokhoz kapcsolódó „értelmes” tanulás fontosabbá válik a felnőtt korban. De még fontosabb a személyes tapasztalatokhoz történő társítása a megismert fogalmaknak. Az életkor előrehaladtával a gondolkodás impulzivitása csökken, de fennmarad azoknál, akik mozgásos elemekre építve tanulnak szívesen vagy akik művészeti orientációval rendelkeznek (ez utóbbinál az intuícóra támaszkodás a lényeges). Az egyéni és a társas tanulás választása azzal függ össze, hogy mennyire tér el az egyén személyes képessége, ismerete, tudása, másokétól. Minél nagyobb ez a különbség, annál inkább válhat hangsúlyossá az egyéni tempójú tanulás. A mások összetevő a kooperativitás-versengés tendenciája. A társas tanulás kedveléséhez kooperációra van szükség.